

Ірина Сидор
к.е.н., доцент кафедри фінансів ТНЕУ
Тетяна Возняк
молодший науковий співробітник ТНЕУ

Передумови та наслідки запровадження податку на додану вартість в Україні

У статті розглянуто передумови запровадження ПДВ в Україні та особливості справляння його попередників: податку з обороту та податку з продаж. Висвітлено позитивні та негативні аспекти функціонування ПДВ у сучасній системі оподаткування в Україні. Зроблено висновок про першочергові заходи щодо удосконалення справляння ПДВ у вітчизняній практиці.

Уже майже тисячу років податки перебувають в епіцентрі суспільно-економічних реалій. На суспільно-психологічному та емоційному рівні вони визначають індивідуалістичну філософію утилітаризму платника; за своєю фіскальною природою – традиційно є фінансовим підґрунтям існування держави, а відтак – основним джерелом фінансування суспільних потреб; а в умовах ринкової економіки – це найважливіший фінансовий регулятор, найефективніший інструмент впливу держави на соціально-економічні процеси.

Основним ідейним підґрунтям трансформаційних процесів в економіці й фінансовій системі України є удосконалення системи оподаткування на принципах паритетності і оптимального поєднання інтересів держави та платників податків у контексті становлення ринкового господарства, вирішення проблем фіскальної достатності і забезпечення макрофінансової стабільності в державі.

Реформування сучасної системи оподаткування є важливою складовою процесу розбудови ринкової економіки України та її інтеграції до системи світових господарських зв'язків, що зумовлює підвищену увагу вітчизняних науковців та практиків до проблем оподаткування, вивчення можливості застосування в Україні форм оподаткування, які запроваджені та успішно функціонують у розвинутих країнах світу. Сьогодні, як і з часу свого запровадження у вітчизняну практику, найбільш гострої критики зазнає податок на додану вартість – основа забезпечення дохідної частини державного бюджету, провідний бюджетоформуючий податок. Недоліки його адміністрування, значні обсяги сум податку, заявлених до вішкодування, наявність корупційних схем ухилення від оподаткування, широкий

спектр наданих пільг по сплаті податку ведуть до гучних заяв та закликів наукових діячів, політиків та практиків щодо відміни справляння ПДВ в Україні, або ж заміни його іншим податком – податком з продаж, податком з обігу.

Теоретичним та практичним аспектам функціонування ПДВ в Україні присвячено чимало праць вітчизняних економістів. Зокрема, до них слід віднести дослідження Андрущенка В.Л., Буряковського І.І., Василика О.Д., Крисоватого А.І., Мельника В.П., Опаріна В.М., Павлюк К.В., Луніної Л.О., Соколовської А.М., Суторміної В.М., Федосова В.М. та ін. Однак, вивчення передумов запровадження ПДВ, його доцільності і ефективності використання будуть актуальними і своєчасними доти, допоки існуватимуть протиріччя стосовно необхідності використання цього податку у вітчизняній практиці.

Метою даної статті є спроба порівняти передумови запровадження ПДВ в Україні та у розвинутих країнах світу, визначити основні проблемні аспекти справляння цього податку у вітчизняній практиці та обґрунтувати напрями удосконалення його функціонування зважаючи на реалії сьогодення.

Податок на додану вартість – один з наймолодших податків у світовій системі оподаткування. Вперше ПДВ був запроваджений у Франції у 1954 р.

Як вірно відмічає Соколовська А.М. [11, 128], поява цього податку є наслідком закономірної еволюції форм універсального акцизу від простих до більш складних і досконаліх форм, від податку з обороту в однорівневій формі (податок з продажу або податок з купівлі) та податку з обороту у багаторівневій формі до податку на додану вартість як найновішу, і, за словами американського економіста К. Шоупа, певно, остаточну форму історичної еволюції податку з обороту [6, 256]. Причини такої еволюції полягають у фіскальних потребах держави, які більше задовільняють податки, що стягуються на всіх стадіях руху товарів та послуг, тобто багаторівневі податки, так і пошуку досконалішої форми багаторівневого податку, який би був позбавлений кумулятивного ефекту, на відміну від податку з обороту.

В Україні податок на додану вартість використовується з 1992 р. відповідно до Закону України «Про податок на добавлену вартість» від 20.12.1991 р.

Попередниками ПДВ в Україні були:

- податок з обороту, який використовувався в економіці радянської доби з 1931 р.;
- податок з продаж, що справлявся в 1991 р. і регламентувався законодавством колишнього СРСР.

Податок з обороту, як стверджувалось у навчальній і науковій літературі того періоду, немає нічого спільного з податками на товари (акцизами) в капіталістичних державах [2, 91]. Професор Шерменев М.К. доводив, що податок з обороту відноситься до неподаткових доходів бюджету, хоча, на нашу думку, сама назва цього доходу містить слово «податок». Тобто, податок з обороту не є податком, що є явним запереченням заперечення. Вказувалось, що податок з обороту не визначає рівня цін, а від затвердженого рівня цін залежить величина цього податку, тобто він не є ціноформуючим елементом. Той факт, що якби до складу ціни не входив податок з обороту, то при заданих параметрах ціни (собівартість, рентабельність, рівень торговельної знижки) кінцева ціна була б нижчою на суму цього податку, спростовувався тим, що рівень заробітної плати встановлювався виходячи з цін, що включають податок з обороту. Податок з обороту не був видимим елементом кінцевої ціни, він «вмонтовувався» між цінами, які були визначені державою і носив всі ознаки іншого різновиду непрямих податків – «фіскальної монополії», що є не надбавкою до вільної (ринкової) ціни, як акциз, а складовим елементом ціни, котру встановлює держава [13, 80]. Переважаючим методом вирахування податку з обороту (понад 80 %) був метод різниці в цінах, при якому сума податку визначалась як різниця між оптовою ціною промисловості і оптовою ціною підприємства. Існували преїскуранти роздрібних цін і оптових цін підприємств, а оптова ціна промисловості визначалась розрахунковим методом як різниця між роздрібною ціною і сумою торговельної знижки. Кінцевими цінами на товари були роздрібні ціни, структура якої і місце в ній податку з обороту представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура роздрібної ціни в адміністративній економіці УРСР

(дані умовні)

№ п/п	Види цін, їх елементи	руб. і коп.
1	Роздрібна ціна	35,00
2	Торговельна знижка (6 % з роздрібної ціни)	2,10
3	Оптова ціна промисловості	32,90
4	Податок з обороту (рядок 3 – рядок 5)	6,58
5	Оптова ціна підприємства	26,32
6	Прибуток (рентабельність 20 %)	4,39
7	Середньогалузева собівартість	21,93

Податок з продаж як різновид універсального акцизу застосовувався в Україні на протязі короткого періоду часу і його запровадження було обумовлене не стільки

реформуванням податкової системи, скільки потребою мобілізації додаткових фінансових ресурсів для покриття бюджетного дефіциту.

Відмінності податку з обороту в УРСР від податку з обороту у його зрілій формі, який використовувався у розвинутих країнах, стали причиною дискусій з приводу того, який податок слід запровадити в країнах з трансформаційною економікою як альтернативу застосованому там податку з обороту. Деякі економісти висловлювали думку, що перехід від податку з обороту в тій специфічній формі, в якій він тривалий час використовувався в УРСР, до податку на додану вартість є проблематичним. Постсоціалістичні країни не мали достатньої організаційної і технічної бази для запровадження ПДВ, тому на першому етапі їм необхідно було перейти до дійсного податку з обороту, який стягувався на всіх етапах руху товарів від виробника до кінцевого споживача за єдиною ставкою, і лише на другому етапі – від дійсного податку з обороту до ПДВ [7, 25].

Однак, як стверджує вітчизняний вчений-економіст Соколовська А.М., позитивні наслідки запровадження дійсного податку з обороту не варто переоцінювати. Його стягнення наштовхнулося б на ті самі проблеми, що й стягнення ПДВ [11, 252].

Тим самим, перехід на ринкові засади господарювання, впровадження вільних (ринкових) цін, наближення до податкових систем європейських держав обумовили необхідність реформування непрямого оподаткування, яке відбулося шляхом запровадження як специфічних акцизів (акцизний збір), так і універсальних (ПДВ). Запроваджуючи податок на додану вартість, Україна не мала досвіду справляння простіших форм непрямих податків, таких як специфічні акцизи, податок з продаж, податок з обороту. «Вона взяла готовий інструмент» [13, 56] і почала запроваджувати його не в умовах стабільності ринкової економіки, а в умовах інфляції, розбалансованості економіки і фінансово-грошової системи. Постійне реформування податку на додану вартість шляхом внесення змін у чинне законодавство підриває основи вітчизняного підприємництва, викликає настороженість у іноземних інвесторів, підриває фінансову безпеку держави і, нерідко, захищає інтереси політичних партій і бізнесових структур.

Використання «готового» ПДВ свідчить про те, що запровадження інструментів ринкового господарства без урахування особливостей національних економік не може бути оцінено позитивно, адже породжує нові проблеми і нестабільність економічного розвитку держави.

Особливо гостро постало питання справляння ПДВ в останні роки. Окремі показники справляння ПДВ в Україні у 2004-2007 рр. подано у таблиці 2.

Як вказують дані таблиці 2, динаміка обсягів надходження ПДВ в Україні у 2004-2007 рр. поступово зростає (з 16,7 млрд. грн. у 2004 р. до 59,4 млрд. грн. у 2007 р., ріст складає 3,5 рази). Однак, необхідно враховувати обсяги бюджетного відшкодування ПДВ, які у аналізованому періоді, також, зросли з 12,3 млрд. грн. до 18,8 млрд. грн., або на 6,5 млрд. грн. Таким чином, фактичне поступлення ПДВ до бюджету слід розраховувати як різницю (сальдо) між надходженнями цього податку та обсягами його відшкодування.

Таблиця 2

Окремі показники справляння ПДВ в Україні у 2004-2007 рр.*

показники	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.
Обсяг надходження ПДВ, млрд. грн.	16,7	33,8	50,4	59,4
Частка ПДВ у податкових надходженнях, %	18,5	25,2	37,4	34,8
Частка ПДВ у ВВП, %	4,8	8,0	6,6	6,5
Суми відшкодованого ПДВ, млрд. грн.	12,5	13,3	14,9	18,8
Суми невідшкодованого ПДВ, млрд. грн.	3,2	3,8	4,4	8,0
Обсяги простроченої заборгованості з ПДВ	0,0	1,5	3,2	4,1
Сальдо обсягів надходження та відшкодування ПДВ, млрд. грн.	4,4	20,5	35,5	40,6
Суми наданих пільг з ПДВ, млрд. грн.	34,2	62,1	67,5	74,3

* складено авторами за даними: www.sta.gov.ua

Зазначений показник у динаміці 2004-2007 рр. зріс у 9,2 рази. Такий вагомий показник зростання фактичних надходжень ПДВ зумовлений тим, що у 2004 р. суми надходження ПДВ та його відшкодування з бюджету склали 16,7 млрд. грн. проти 12,5 млрд. грн., тобто були близькими за значенням. Проте, у наступні 2005-2007 рр. намітилась позитивна тенденція до поступового зростання цього показника з 20,5 млрд. грн. до 40,6 млрд. грн.

Частка ПДВ у податкових надходженнях має тенденцію до зростання у 2004-2006 рр. (з 18,5 % до 37,4 %), однак, уже у 2007 р. спостерігається незначне зниження даного показника до рівня 34,8 %. Питома вага ПДВ у ВВП країни має

також нестійку тенденцію протягом 2004-2007 рр. Зокрема, якщо у 2004-2005 рр. цей показник зріс майже вдвічі (з 4,8 % до 8,0 %), то у наступні роки він зменшився до рівня 6,6 % та 6,5 %. За оцінкою експертів Світового банку, надходження ПДВ, які становлять не менше як 7 % ВВП, свідчать про достатній розмір номінальної податкової ставки ПДВ і достатньо широку базу оподаткування цього податку, а отже, такий ПДВ може вважатися ефективним [4, 26]. В Україні у 2007 р. даний показник складав 6,5 %, що є близьким до ефективного значення.

Негативні аспекти функціонування ПДВ, що яскраво проявилися у вітчизняній практиці останніх років можна згрупувати за двома напрямками: постійне стійке зростання обсягів наданих пільг щодо сплати цього податку та зростання обсягів бюджетного відшкодування ПДВ, а також наявність заборгованості бюджету щодо відшкодування цього податку суб'єктам господарювання.

Пільгове оподаткування ПДВ, як один із видів державного регулювання економічного і соціального розвитку, переслідує дві мети: по-перше, захист інтересів малозабезпечених верств населення; по-друге, стимулювання виробництва окремих товарів (робіт, послуг). З іншої сторони, зростаючі обсяги пільг, які отримують платники податків, суттєво зменшують надходження до бюджету. Слід зазначити, що серед загальної сукупності податкових пільг найпоширенішими є пільги саме по ПДВ.

Так, якщо у 2004 р. сума пільг з ПДВ становила 34,2 млрд. грн., то у 2007 р. – 74,3 млрд. грн. (ріст склав 2,2 рази). У 2006-2007 р. суми наданих пільг з ПДВ майже вдвічі перевищували обсяги його фактичного надходження до бюджету. За таких умов постає питання перегляду надання пільг з ПДВ на предмет необхідності та доцільності їх надання з метою скорочення, а відтак і розширення бази оподаткування ПДВ.

Українська практика надання пільг має недоліки, однак до найсуттєвіших з них, як вірно зазначає К.В.Павлюк, слід віднести те, що „більшість пільг надається у формі повного і безстрокового звільнення від оподаткування” [10, 40], що значно ускладнює умови конкуренції на внутрішньому ринку. Крім того, надання пільг сприяє зростанню тіньового сектору економіки, питома вага якого в Україні по відношенню до ВВП, за висновками експертів (Світовий банк, Європейський банк реконструкції і розвитку, Гарвардський університет) коливається в межах 24,2 – 60,0% [3, 187]. Відсутність експертних оцінок про масштаби перерозподілу фінансових ресурсів, внаслідок надання пільг, а також про економічні і соціальні наслідки вказаного перерозподілу зумовлює значні диспропорції в економіці країни. Зокрема, призводить до значних обсягів бюджетних недоплат, що в свою чергу ускладнює фінансування

соціальних виплат. Зростання податкових пільг, також, спонукає до зниження інвестиційної активності, оскільки інвесторами вони розцінюються як найбільш ризиковані чинники, що мають тимчасовий ефект. Тому, першочерговим завданням при удосконаленні механізму справляння ПДВ та реформування всієї системи оподаткування є перегляд діючої системи пільг. Відмова від необгрунтованих податкових пільг дозволить розширити базу оподаткування, скоротити можливості для зловживань, забезпечити більш справедливий розподіл податкового тягаря між платниками податку.

На нашу думку, податкові пільги повинні мати цільове призначення, узгоджене з пріоритетами економічного розвитку держави, зокрема, сприяти розвитку виробництва, зростанню його ефективності і капіталовкладень, оновленню матеріально-технічної бази, впровадженню науково-технічних розробок та ін. В дійсності, як зазначає О.Д.Василик, «не здійснюється контроль за використанням прибутку підприємств, одним із факторів росту якого є податкові пільги і ці кошти спрямовуються на виплату дивідендів, заробітної плати, нагромадження індивідуального капіталу та інше» [12]. Саме тому, з метою ефективності надання податкових пільг потрібно мати повну інформацію про кошти, вивільнені у зв'язку з пільговим оподаткуванням, а також їх використання.

Ще однією вадою функціонування ПДВ у вітчизняній системі оподаткування є несвоєчасне бюджетне відшкодування цього податку пересічним платникам, що є негативним фактором впливу на розвиток економічних відносин [14, 141]. На протязі аналізованого періоду 2004-2007 рр. обсяги невідшкодованого ПДВ з бюджету суб'єктам господарювання зросли з 3,2 млрд. грн. до 5,6 млрд. грн., або на 2,4 млрд. грн. Проте, з іншого боку, безпідставне відшкодування ПДВ завдає збитків державі в результаті необгрунтованого перерахування бюджетних коштів на адресу комерційних структур. Саме тому, першочерговим завданням на шляху реформування справляння ПДВ повинно бути посилення контролю з боку органів державної податкової служби за достовірністю заявлених платниками до відшкодування сум ПДВ.

Дані, відображені у таблиці 2 вказують на те, що у 2004 р. бюджетоформуючий ПДВ перетворився, по суті, на бюджетовитратний, адже обсяги його надходжень були близькими до обсягів відшкодування з бюджету (16,7 млрд. грн. проти 12,3 млрд. грн.), відповідно сальдо (різниця між обсягами надходження та відшкодування) становило: 4,4 млрд. грн.

У наступні три роки (2005-2007) відмічається тенденція до зростання сальдового показника ПДВ з 20,5 млрд. грн. у 2005 р. до 40,6 млрд. грн. у 2007 р., що вказує на значне перевищення обсягів надходження ПДВ над обсягами його відшкодування. Таким чином, вже у 2007 р. суми надходжень цього податку у 3,1 рази перевищували суми його відшкодування. Позитивні тенденції, які намітилися в останні роки щодо обсягів відшкодування ПДВ, зумовлені відслідкуванням експортноорієнтованих операцій та посиленням контролю за коштами, заявленими до відшкодування суб'єктами господарювання. Поряд з тим, експорт товарів у 2007 р. зріс на 27,9 % проти 2006 р. А відтак, невідповідність темпів зростання експорту і відшкодування ПДВ призвела до накопичення боргу перед платниками ПДВ з бюджетного відшкодування, обсяг якого на кінець 2007 р. становив близько 8 млрд. грн.

На рис. 1 відображено динаміку простроченої заборгованості по відшкодуванню ПДВ у 2003-2007 рр.

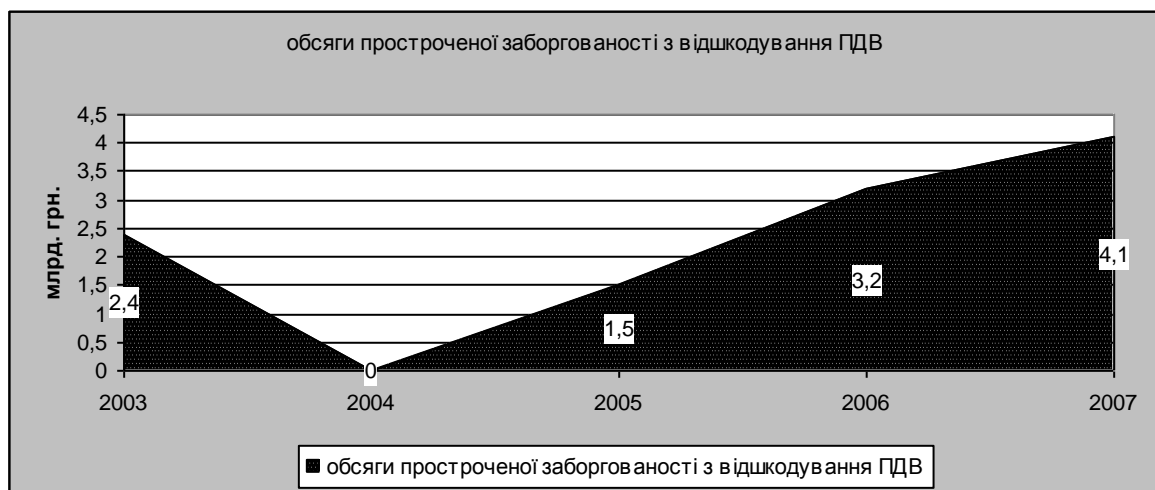

Рис. 1. Динаміка обсягів простроченої заборгованості з відшкодування ПДВ у 2003-2007 рр.

Таким чином, дані, представлені на рис. 1 вказують на те, що якщо у 2003 р. обсяги бюджетної заборгованості із відшкодування ПДВ склали 2,4 млрд. грн., то уже у 2004 р. такої заборгованості не було. Однак, починаючи з 2005 р. і до 2007 р. відмічена тенденція щодо нарощування обсягів простроченої заборгованості з відшкодування ПДВ з 1,5 млрд. грн. у 2005 р. до 4,1 млрд. грн. у 2007 р. Наявність значної бюджетної заборгованості щодо відшкодування ПДВ має негативний характер, оскільки сприяє «вимиванню» обігових коштів суб'єктів господарювання – платників ПДВ, що перешкоджає їх фінансово-господарській діяльності.

Водночас, в окремих областях темпи зростання кількості заявок на відшкодування значно перевищують темпи зростання експортних операцій (адже, як правило, відшкодування ПДВ здійснюється суб'єктам господарювання, які експортують продукцію за кордон). Це свідчить про намагання платників отримати необгрунтоване відшкодування податку на здійснення операцій на внутрішньому ринку. По Україні у 2006 р. попереджено неправомірних заявок щодо відшкодування ПДВ на суму 1,5 млрд. грн. Заборгованість із відшкодування ПДВ становила 7,2 млрд. грн., із них було підтверджено документальними перевірками – 1,7 млрд. грн.

На рис. 2. зображено динаміку обсягів заявленого до відшкодування ПДВ у 2003-2006 рр.

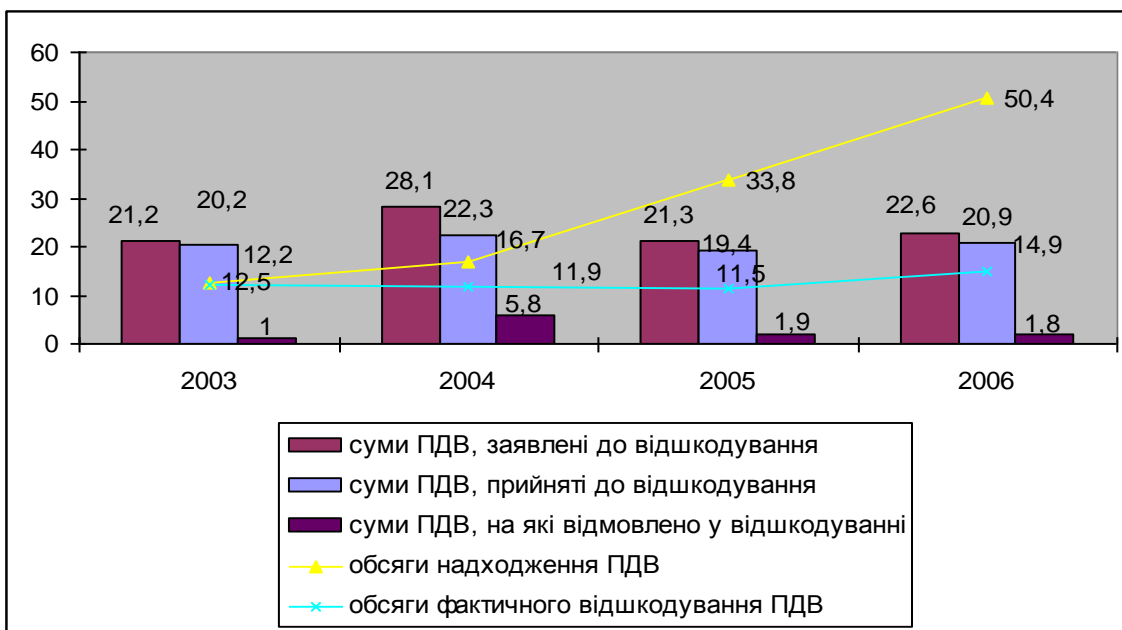

Рис. 2. Динаміка обсягів ПДВ, заявлених, прийнятих до відшкодування та фактично відшкодованих у 2003-2006 рр. (млрд. грн.)

Таким чином, у 2003-2004 рр. заявлено до відшкодування суми ПДВ, більші у 1,7 рази, ніж обсяги надходжень цього податку до бюджету (21,2 млрд. грн. у 2003 р. та 28,1 млрд. грн. у 2004 р.). При цьому, відмовлено у наданні відшкодування ПДВ за результатами податкових перевірок, суб'єктам господарювання у сумі 1,0 млрд. грн. у 2003 р. та 5,8 млрд. грн. у 2004 р. Як стверджують окремі економісти, сума «тіньового» ПДВ складає близько 15 % від загального обсягу поступлень цього податку до бюджету [9, 47]. У наступний 2005р. обсяги ПДВ, заявлені до відшкодування зменшилися на 6,8 млрд. грн. і становили 21,3 млрд. грн., сума відмовлень складала 1,9 млрд. грн. Проте, уже у 2006 р. заявлено до відшкодування 22,6 млрд. грн., що на 1,3 млрд. грн. більше за попередній період, а суми, на які

відмовлено відшкодування, навпаки зменшилися до 1,8 млрд. грн., або на 0,1 млрд. грн.

Слід відмітити, що суми ПДВ, заявлені до відшкодування у кілька разів переважають суми ПДВ, фактично відшкодовані платникам податку. Зокрема, у 2003 р. заявлено до відшкодування 21,2 млрд. грн., а фактично відшкодовано – 12,2 млрд. грн., що у 1,7 разів більше, у 2004 р. заявлено до відшкодування 28,1 млрд. грн., а відшкодовано ПДВ у сумі 11,9 млрд. грн. (перевищення складає у 2,4 рази), у 2005 р. – 21,3 млрд. грн. проти 11,5 млрд. грн. (1,8 рази), а у 2006 р. – 22,6 млрд. грн. проти 14,9 млрд. грн. (1,5 рази).

У регіональному розрізі найбільші суми заявленого до відшкодування ПДВ припадають на м.Київ (15,6 млрд.грн.), Дніпропетровську обл. (8,5 млрд.грн.), Донецьку обл. (7,7 млрд.грн.), Запорізьку обл. (3,2 млрд.грн.), Одеську обл. (2,6 млрд.грн.), Луганську обл. (2,2 млрд.грн.) [8]. При цьому, виконання плану відшкодування коливається по областях від 1,9 % до 222 %. Зокрема, все ще поширена практика, коли питання відшкодування вирішується під опікою лобістських угруповань. Найбільші обсяги відшкодування здійснюються щодо операцій з експорту товарів (робіт, послуг), на які встановлено нульову ставку ПДВ.

Проблемним аспектом адміністрування ПДВ стало подальше проведення експериментів зі змінами в податковому законодавстві. Незрозумілим залишається той факт, що основна сума податкової заборгованості із ПДВ припадає на підприємства – виробники, а суми, заявлені до відшкодування ПДВ, погашаються організаціями – посередниками, а відтак - виникає необхідність ліквідації цієї диспропорції.

Попри наявність недоліків справляння ПДВ у вітчизняній системі оподаткування, слід зазначити, що на сьогодні альтернативи ПДВ в Україні немає. І голослівні заклики на кшталт його відміни чи заміни іншими видами непрямого оподаткування є безпідставними. Тому, одним із пріоритетних напрямів подальшого реформування системи оподаткування, зокрема оподаткування процесів споживання є не заміна ПДВ, а вдосконалення механізму його справляння. Як зазначає ряд вітчизняних економістів, зокрема В. Мельник та О. Солдатенко, думку яких ми підтримуємо, розроблення напрямів удосконалення ПДВ як складової системи оподаткування є важливим науковим і практичним завданням та однією з актуальних загальноекономічних проблем, що потребує розв'язання [5, 82].

На етапі реформування ПДВ окремі науковці і практики [6, 299; 11, 254] схиляються до думки про необхідність запровадження диференційованих ставок ПДВ,

що дозволить зменшити податковий тиск на платників податків. Однак, на нашу думку, за нинішніх умов справляння ПДВ в Україні запровадження диференційованих ставок цього податку є недоцільним з таких міркувань:

по-перше, наявність значної кількості ставок ПДВ значно ускладнить адміністрування цього податку, що і в умовах наявності двох ставок є надто громіздким;

по-друге, запровадження пільгових ставок податку на товари першої необхідності повинен містити законодавчо визначений критерій поділу споживчих товарів на такі, які належать до першої і не першої необхідності, що в умовах значного розшарування населення країни є неможливим;

по-третє, застосування диференційованих ставок ПДВ на окремих етапах проходження товару від виробника до кінцевого споживача може створити ситуацію, при якій сума податкового кредиту по ПДВ суттєво переважатиме суму податкового зобов'язання, що зумовить необхідність відшкодування податку з бюджету, а відтак – може виступити серйозною перешкодою ефективному виконанню фіскальної функції цього податку.

Зважаючи на вищезазначене, першочерговими напрямками удосконалення справляння ПДВ в Україні повинні стати:

- удосконалення вітчизняного законодавства з питань бюджетного відшкодування ПДВ, зокрема щодо посилення контролю органами державної податкової служби за сумами ПДВ заявленими до відшкодування суб'єктами господарювання;
- за умов достовірності заявлених до відшкодування сум ПДВ не допускати наявності простроченої заборгованості щодо їх повернення;
- переглянути перелік пільг, наданих по сплаті ПДВ на предмет їх необхідності та доцільності з метою подальшого скорочення та вивільнення бази оподаткування ПДВ;
- вважаємо за необхідне на законодавчому рівні врегулювати питання проведення моніторингу коштів, отриманих від надання пільг з ПДВ і подання звітності про їх цільове використання.

Список використаної літератури:

1. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України. – К.: НІОС, 2002. – С. 163.
2. Государственный бюджет СССР / Под ред. М.К. Шерменева – М.: Финансы, 1978. – С. 91-96.
3. Демидов О. Податкові аспекти обмеження рівня тіньової економіки в Україні // Збірник наукових праць АДПСУ. – 2002. - № 4. – С. 187.
4. Луніна І.О., Фролова Н.Б. Ефективність оподаткування споживання в Україні // Фінанси України. – 2007. - № 2. – С. 17-27.
5. Мельник В.М., Солдатенко О.В. Податок на додану вартість у податковій системі України // Фінанси України. – 2006. - № 5. – С. 82-86.
6. Мельник П.В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці. – Ірпінь, АДПС України, 2001. – 362 с.
7. Налоги в механизме хозяйствования / А.В. Сигиневич, Е.М. Бухвальд, О.М. Ежова и др. – М.: Наука, 1991. – 110 с.
8. Наменко М. Ставка ПДВ: проблеми удосконалення // Збірник наукових праць АДПСУ. – 2002. - № 4. – С. 333.
9. Онисько С.М., Тофан І.М., Грищина О.В. Податкова система Підручник / За ред. Онисько С.М. – Львів: Новий світ – 2000, 2004. – 310 с.
10. Павлюк К.В. Ефективність надання податкових пільг // Фінанси України. – 2002. - № 1. – С. 40.
11. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення. – К.: Знання-Прес, 2004. – 454 с.
12. Суторміна В.М., Федосов В.М., Андрущенко В.Л. Держава-податки-бізнес (Із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки). – К.: Либідь, 1992. – 328 с.
13. Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями – К.: КНЕУ, 2002. – С. 80.
14. Ярмоленко Ю., Довгалюк В. Проблеми бюджетного відшкодування ПДВ в Україні: нормативні колізії та зловживання платників податків // Світ фінансів. – 2008. - № 1 (14). – С. 140-147.